

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-61>

УДК 338.48.1

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО ТУРИЗМУ: ПРИНЦИПИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

ECONOMIC ASPECTS OF SUSTAINABLE TOURISM: PRINCIPLES AND NEW OPPORTUNITIES

Польова Олена Леонідівнадоктор економічних наук, професор,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7120-7944>**Polova Olena**

Vinnytsia National Agrarian University

У статті розглянуто сутність економічних аспектів сталого туризму, переваги та виклики впровадження сталого розвитку туризму як інструменту економічного, соціального та екологічного прогресу. Зазначено, що сталий туризм ґрунтується на взаємопов'язаних принципах: екологічній стійкості, соціальній відповідальності та економічній ефективності. Охарактеризовано ключові економічні переваги даного підходу, зокрема оптимізацію витрат завдяки енергоощадним технологіям, зростання лояльності споживачів та мультиплікативний вплив на розвиток регіонів. Визначено, що масштабне впровадження сталого туризму стикається з низкою викликів. Сталий туризм є стратегічним напрямком для України в повоєнний період, оскільки поєднує економічні вигоди з соціальною стабільністю та екологічною відповідальністю.

Ключові слова: сталий туризм, сталий розвиток туризму, економічні аспекти, «зелена» економіка, принципи, переваги, концепція.

The article examines the essence of the economic aspects of sustainable tourism, the benefits and challenges of implementing sustainable tourism development as a tool for economic, social and environmental progress. Research shows that sustainable tourism has significant economic potential for Ukrainian enterprises. Despite the difficulties, the implementation of sustainable development principles can ensure long-term competitiveness and financial stability of the tourism business. To implement this, close cooperation between business, the state and the public is necessary. It is noted that sustainable tourism is based on three interrelated principles: environmental sustainability, social responsibility and economic efficiency. The key economic advantages of this approach are characterized, in particular, cost optimization through energy-saving technologies, increased consumer loyalty and a multiplier effect on the development of regions. Data are provided that establish that up to 80% of revenues in a sustainable tourism model remain in the local economy through support for local producers, job creation and infrastructure modernization. The role of sustainable tourism in preserving cultural heritage is considered, in particular in the context of war-torn Ukraine. It is determined that the integration of sustainable development principles into reconstruction programs can become a key tool for combining economic viability and socio-cultural revival. However, it is established that the large-scale implementation of sustainable tourism faces a number of challenges: high initial costs, insufficient awareness of business and consumers, lack of state support. It is concluded that sustainable tourism is a strategic direction for Ukraine in the post-war period, as it combines economic benefits with social stability and environmental responsibility. It is proven that overcoming existing challenges will allow turning sustainable tourism into a powerful factor in the country's sustainable development.

Keywords: sustainable tourism, sustainable tourism development, economic aspects, "green" economy, principles, advantages, concept.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку туристичної галузі характеризується посиленням уваги до концепції сталого розвитку. Сталий туризм, який поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну рівновагу, стає все більш актуальним у світі, що стикається з глобальними

викликами. Основною перевагою сталого туризму є його довгострокова економічна ефективність. Підприємства, які впроваджують принципи сталого розвитку, демонструють більш стабільні фінансові результати. Це пов'язано зі зниженням операційних витрат за рахунок енергоефективних технологій, опти-

мізації використання ресурсів та зменшення кількості відходів.

Саме тому враховуючи вищенаведене, набуває актуальності дослідження економічних аспектів сталого розвитку туризму через зростаючий вплив галузі на довкілля, соціокультурні ризики та економічну нестабільність, оскільки масовий туризм призводить до забруднення, втрати культурної ідентичності та залежності регіонів від сезонних доходів, а сталий підхід дозволяє зменшити ці негативні ефекти шляхом екологічних ініціатив, підтримки місцевих громад і створення довгострокових економічних моделей, що робить його корисним для держав, бізнесу, місцевих жителів і навіть самих туристів, які дедалі частіше обирають відповідальні подорожі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження засад формування і розвитку категорії «сталий туризм» присвячено працям: Варяничко М., Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамари І., Заваріки Г., Зеленко О., Новицької С. Р., Соловій І., Адамовського О., Дубовіч І., Теличук Б., Якимчук А., Попадинець Н., Валюх А., Скрипко Т., Левкова К., але в опублікованих наукових працях недостатньо уваги приділяється економічним аспектам сталого туризму в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є виявити економічні переваги та перспективи впровадження підходів сталого туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку туристичної галузі характеризується посиленням уваги до концепції сталого розвитку. Сталий туризм – це концепція, яка поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та мінімізацію впливу на довкілля.

У умовах зростання глобальних екологічних проблем і зміни споживчих уподобань сталий туризм стає ключовим вектором розвитку галузі. Важливим економічним аспектом є зростання попиту на сталі туристичні послуги. Сучасні споживачі, особливо молодь, все частіше віддають перевагу бізнесам, які демонструють соціальну та екологічну відповідальність. За даними останніх опитувань, понад 60% туристів готові платити більше за послуги, що відповідають принципам сталого розвитку.

За останні тридцять років сталий туризм сформувався та розвивався на міжнародному рівні не стільки як окремий вид туристичної діяльності, скільки як філософія або система принципів та інструментів. Вона спрямована

на збереження довкілля та культурної спадщини, а також на підвищення свідомості та відповідальності туристів щодо екологічно безпечного відпочинку [3].

Інвестиції в сталий туризм також приносять додаткові конкурентні переваги. Компанії, які сертифіковані за міжнародними «зеленими» стандартами, отримують доступ до нових ринків та можливість участі в міжнародних програмах підтримки. Крім того, такі підприємства часто отримують податкові пільги та інші форми державної підтримки. Однак впровадження принципів сталого туризму пов'язане з певними викликами.

Стандарти сталого туризму для розміщення та туроператорів є стандартами, визаними Глобальною радою сталого туризму (Global Sustainable Tourism Council-GSTC), еквівалентні критеріям для відповідних сталому розвитку подорожей [10]. Туризм перетворився на одну з найдинамічніших галузей світової економіки, ставши потужним каталізатором соціально-економічного розвитку. Він не лише генерує значні доходи та створює мільйони робочих місць, але й стимулює інфраструктурні зміни, сприяє міжкультурному обміну та підвищує якість життя місцевих громад.

Завдяки своїй мультиплікативній дії туристична галузь активізує суміжні сектори – від транспорту та харчування до культури та екології. Особливо важливим є його внесок у розвиток віддалених регіонів, де туризм часто стає основним джерелом доходу та засобом збереження культурної спадщини. Таким чином, сучасний туризм виходить за рамки простої сфери послуг, перетворюючись на інструмент глобального розвитку, сталого зростання та соціальної стабільності.

Створення Цілей сталого розвитку мало на меті задати світовим країнам стратегічні орієнтири у сферах ефективного природокористування, економічного прогресу та соціальної рівності. Серед різних аспектів сталого розвитку науковці акцентують увагу на сталому туризмі, який відіграє ключову роль у досягненні Цілі 8 («Гідна праця та економічне зростання») [9]. Цей підхід передбачає поступовий відхід від традиційних моделей туризму на користь екологічно збалансованих практик, що базуються на раціональному ресурсоспоживанні, охороні довкілля та збереженні історичних пам'яток. Також згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), концепція сталого туризму базується на такому принципі: «Підходи до управління ста-

лим розвитком туризму є універсальними та застосовними до всіх його форм і напрямів. Вони передбачають комплексний підхід, що поєднує охорону довкілля, економічну доцільність та повагу до соціокультурних цінностей. Лише за умови гармонійного поєднання цих трьох компонентів можна забезпечити довготривалу стійкість галузі» [2].

Перспективи розвитку сталого туризму в Україні пов'язані з кількома ключовими факторами. По-перше, це багатий природний потенціал, який є ідеальною основою для екологічного туризму. По-друге, зростаюча обізнаність споживачів про проблеми сталого розвитку. По-третє, наближення законодавства до європейських стандартів у сфері екологічної політики.

Науковці відзначають, що сталий розвиток туризму містить у собі екологічну, економічну та соціальну складову [6].

Згідно з трактуванням Всесвітньої організації торгівлі (СОТ) та Всесвітньої Ради з туризму і подорожей (WCTT), сталий туризм – це модель туристичної діяльності, що враховує інтереси як відвідувачів, так і місцевого населення. Водночас він спрямований на створення умов для довгострокового стабільного розвитку туристичних регіонів [4].

Сталий туризм ґрунтується на трьох взаємопов'язаних економічних принципах, спрямованих на забезпечення довгострокової життєздатності галузі:

1. *Оптимізація ресурсів та зниження витрат.* Сталий туризм передбачає раціональне використання природних, енергетичних та матеріальних ресурсів, що безпосередньо впливає на економічну ефективність підприємств. Оптимізація ресурсного використання є основним економічним принципом сталого туризму, який безпосередньо впливає на фінансову ефективність підприємств. Цей підхід передбачає комплексне впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, що дозволяє досягти значного зниження операційних витрат при підвищенні якості послуг.

Основою ресурсної оптимізації є перехід на відновлювані джерела енергії. Сучасні туристичні комплекси все частіше встановлюють сонячні панелі, вітряні турбіни та геотермальні системи, що дозволяє зменшити залежність від традиційних енергоносіїв. Досвід провідних європейських готелів показує, що такі інвестиції окупаються протягом 3–5 років, а подальша економія на енергоносіях може сягати 30–40% від загальних витрат.

Важливим напрямком оптимізації є водоспоживання. Інноваційні системи очищення та повторного використання води, дощувальні установки для поливу, а також сантехнічні прилади зі зниженою витратою дозволяють скоротити споживання води на 50–60%. Особливо це актуально для регіонів з обмеженими водними ресурсами, де такі рішення не лише економлять кошти, але й знижують екологічне навантаження.

У сфері управління відходами сталі туристичні підприємства впроваджують принципи циркулярної економіки. Організація повноцінної сортування, переробка органічних відходів у компост, використання вторинної сировини – всі ці заходи дозволяють не лише зменшити витрати на утилізацію, але й отримувати додатковий дохід від реалізації перероблених матеріалів.

Особливу увагу приділяють оптимізації харчових ресурсів. Закупівля продуктів у місцевих виробників не лише підтримує регіональну економіку, але й значно знижує логістичні витрати. Багато готелів переходять на сезонне меню, що дозволяє мінімізувати витрати на транспортування та зберігання продуктів.

Важливим аспектом є оптимізація людських ресурсів. Навчання персоналу принципам енергозбереження, мотиваційні програми за економію ресурсів, а також раціональне планування робочого часу дозволяють підвищити ефективність використання трудових ресурсів.

Таким чином, оптимізація ресурсів у сталому туризмі представляє собою цілісну систему заходів, спрямованих на раціональне використання всіх видів ресурсів. Цей підхід не лише забезпечує значну економію коштів, але й створює основу для довгострокової конкурентоспроможності туристичних підприємств у умовах зростаючої глобальної конкуренції та підвищених вимог до екологічної відповідальності бізнесу.

2. *Довгострокова рентабельність через лояльність клієнтів.* Сучасні туристи готові платити преміальну ціну за послуги, що відповідають принципам сталого розвитку: попит на еко-туризм – 78% мандрівників віддають перевагу бізнесам із «зеленими» сертифікатами. Сертифікація у сфері сталого туристичного розвитку є добровільною процедурою, в ході якої акредитований незалежний орган здійснює аудит та офіційно засвідчує відповідність об'єкта встановленим стандартам [1].

Сталий туризм пропонує унікальні можливості для створення міцних відносин із клієнтами, оскільки все більша кількість споживачів віддає перевагу підприємствам, які демонструють соціальну та екологічну відповідальність. Сучасні дослідження ринку показують, що понад 70% туристів, готові платити на 15–20% більше за послуги, які відповідають принципам сталого розвитку. Ця тенденція особливо помітна серед представників преміум-сегменту, для яких екологічна свідомість стала частиною життєвої філософії.

Формування лояльності в сталому туризмі ґрунтується на кількох ключових факторах. По-перше, це створення унікального досвіду, який неможливо повторити в традиційних туристичних закладах. Наприклад, екологічні курорти часто пропонують програми з особистої участі у природоохоронних проектах або майстер-класи з використання місцевих екологічно чистих продуктів. Такі ініціативи залишають яскраві емоції та сприяють емоційному зв'язку з місцем. По-друге, прозорість бізнес-процесів стає важливим інструментом довіри. Туристичні підприємства, які публікують звіти про свій вплив на довкілля, показники енергозбереження або соціальні ініціативи, отримують більше довіри з боку клієнтів. Варто наголосити, що розвиток «зеленого» туризму відповідає сучасній концепції «зеленої» економіки, що є інструментом для реалізації сталого розвитку [12].

Важливим аспектом є персоналізація сервісу. Сталий туризм, за своєю суттю, більш орієнтований на індивідуальні потреби, ніж масові туристичні послуги. Аналіз клієнтських уподобань, створення спеціальних програм лояльності для «зелених» клієнтів, постійний зворотній зв'язок – все це дозволяє підтримувати високий рівень задоволеності та заохочує до повторних візитів.

Ефект лояльності проявляється не лише у повторних замовленнях, але й у зниженні витрат на маркетинг. Задоволені клієнти стають найкращими промоутерами бренду, що особливо важливо в епоху соціальних медіа, де один впливовий відгук може привернути десятки нових клієнтів. Дослідження показують, що вартість залучення нового клієнта в 5–7 разів перевищує вартість утримання існуючого.

Таким чином, інвестиції у лояльність клієнтів через призму сталого туризму перетворюються на потужний інструмент довгострокової рентабельності. Цей підхід дозволяє не лише забезпечити стабільний потік доходів, але

й створити конкурентні переваги, які важко скопіювати, оскільки вони ґрунтуються на унікальному досвіді, цінностях і довірі, які формуються протягом тривалого часу.

3. *Інтеграція з місцевою економікою.* Сталий туризм виходить за рамки звичайного бізнесу, перетворюючись на потужний інструмент розвитку регіональних економік. Його унікальність полягає у створенні синергії між туристичними підприємствами та місцевими спільнотами, що формує замкнений цикл економічної взаємодії:

- підтримка локальних виробників. Сталі туристичні підприємства свідомо інтегруються у місцевий економічний ланцюг. Закупівля продуктів харчування у регіональних фермерів, використання місцевих будматеріалів та ремісничих виробів дає подвійний ефект: скорочення логістичних витрат на 20-30% за рахунок мінімізації відстаней транспортування, збереження традиційних ремесел та сільського господарства, що стають частиною туристичного досвіду, формування унікального регіонального бренду, який неможливо відтворити в інших місцевостях.

- створення робочих місць. На відміну від великих міжнародних мереж, які часто залучають персонал з інших регіонів, сталі підприємства роблять ставку на місцеві кадри: до 90% персоналу наймається з місцевого населення, розвиваються нові професії (еко-гід, спеціаліст з органічного землеробства), зменшуються витрати на адаптацію працівників, які добре знають місцеві умови.

- розподіл економічних вигід. Традиційна модель туристичного бізнесу часто призводить до так званого «витоку капіталу» з регіонів, коли основна частина доходів осідає у міжнародних корпораціях або великих туроператорах. Дослідження показують, що в класичній туристичній моделі лише 20-30% коштів, витрачених туристами, залишаються в місцевій економіці. Решта коштів йде на оплату іноземних перевізників, міжнародних готелів, транснаціональних продовольчих компаній та глобальних онлайн-бронювальних систем.

Сталий туризм кардинально змінює цю ситуацію, забезпечуючи збереження до 80% фінансових потоків у регіоні. Такий ефект досягається за рахунок кількох ключових факторів:

- 1) локальні закупівлі – сталі туристичні підприємства віддають перевагу місцевим постачальникам продуктів харчування, будматеріалів та сувенірної продукції. Напри-

клад, замість імпортованих продуктів у ресторанах використовуються овочі та м'ясо з місцевих ферм, а сувеніри виготовляються ремісниками регіону.

2) розвиток мікро-бізнесу – сталий туризм створює сприятливі умови для виникнення численних дрібних підприємств: сільських гостевих будинків, еко-майстерень, місцевих екскурсиводів, органічних ферм. Ці бізнеси часто належать місцевим жителям і повністю інтегровані в регіональну економіку.

3) податкові надходження – оскільки більшість доходів генерується місцевими підприємствами, зростають податкові надходження до місцевих бюджетів. Це дозволяє органам місцевого самоврядування фінансувати розвиток інфраструктури, соціальних програм та охорони природи.

4) мультиплікативний ефект – кожна гривня, витрачена туристом у місцевому бізнесі, обертається в економіці регіону кілька разів. Наприклад, доходи фермера від продажу продуктів готелю дозволяють йому найняти додаткових працівників, які, у свою чергу, витрачають зарплату в місцевих магазинах.

5) збереження культурної спадщини – інвестиції в аутентичне ремісництво та традиційні промисли не лише зберігають культурну ідентичність регіону, але й створюють додаткові джерела доходів для місцевого населення. Від початку повномасштабної війни на території нашої країни і дотепер російські війська знищують культурні пам'ятки. Відбудова культурних пам'яток України буде здійснюватися кількома інструментами: за допомогою внутрішніх ресурсів, за підтримки інших країн, за кошти спеціальних фондів. Зараз загальна схема тільки на стадії створення.

Наразі Україна докладает усіх зусиль, щоб зберегти якнайбільше пам'яток. Міністерство культури та інформаційної політики активно консультується з ЮНЕСКО щодо способів збереження культурних об'єктів під час бойових дій [5, 8].

Таким чином, сталий туризм трансформує традиційну модель розподілу доходів, перетворюючи туристичну галузь на потужний інструмент регіонального розвитку та соціально-економічної стабільності.

– розвиток інфраструктури. Туристичні підприємства, що працюють за принципами сталого розвитку, інвестують у: відновлення історичних пам'яток як частини туристичних маршрутів, творення громадських просторів

(парки, еко-стежки), модернізацію комунальних систем, від чого виграє все населення

Відновлення історичних пам'яток стає важливим напрямком інвестицій. Сталі підприємства часто беруть під опіку старі будівлі, замки чи культові споруди, реставруючи їх за сучасними енергоефективними технологіями.

Створення громадських просторів – ще один пріоритет сталого туризму. Навколо еко-готелів часто з'являються: парки з місцевими видами рослин, що потребують мінімального поливу, еко-стежки з інформаційними стендами про місцеву природу, зони відпочинку, доступні як для гостей, так і для місцевих жителів. Такі простори покращують якість життя в регіоні та підвищують його привабливість для потенційних інвесторів.

Модернізація комунальних систем – ключовий аспект сталого підходу. Туристичні підприємства часто стають каталізаторами позитивних змін у цій сфері: впроваджуються системи очищення стічних вод, якими потім можуть користуватись і місцеві жителі, встановлюються сонячні панелі, що зменшують навантаження на місцеві електромережі, впроваджуються системи сортування відходів, які стають зразком для наслідування

Таким чином, сталі туристичні підприємства стають не просто тимчасовими гостями, а повноцінними партнерами у розвитку регіонів, залишаючи після себе не лише прибуток, а й покращену інфраструктуру та збережену культурну спадщину. Такий підхід особливо важливий для України, де багато історичних пам'яток потребують реставрації, а комунальна інфраструктура – модернізації. Сталый туризм може стати одним з інструментів відновлення країни, поєднуючи економічну ефективність з соціальною відповідальністю [11].

Інтеграція сталого туризму з місцевою економікою створює модель сталої самодостатності, де кожен учасник отримує вигоду: бізнес – стабільність, громада – розвиток, туристи – аутентичний досвід. Це особливо актуально для України, де розвиток регіонального туризму може стати драйвером відновлення економіки в повоєнний період. Економіка сталого туризму трансформує традиційні бізнес-моделі, поєднуючи прибутковість із екологічною та соціальною відповідальністю.

Цей економічний аспект нерозривно пов'язаний з іншими складовими. Як встановлено, концепція сталого розвитку туризму ґрунтується на трьох взаємопов'язаних прин-

ципах, які часто називають «тріадою сталого розвитку»: екологічна стійкість, соціальна відповідальність та економічна ефективність. Ця модель забезпечує збалансований підхід до управління туристичною діяльністю, враховуючи як поточні потреби, так і інтереси майбутніх поколінь:

- екологічна стійкість. Цей елемент тріади зосереджений на мінімізації впливу туристичної діяльності на навколишнє середовище. Він передбачає: раціональне використання природних ресурсів (води, енергії, земельних угідь), запобігання забрудненню та зменшення кількості відходів, збереження біорізноманіття та екосистем, використання відновлюваних джерел енергії. На практиці це реалізується через енергоефективні технології, системи переробки відходів, збереження природних територій та екологічну освіту туристів..

- соціальна відповідальність. Цей компонент спрямований на забезпечення гармонійної взаємодії між туризмом і місцевими громадами: повага до культурної спадщини та традицій, залучення місцевого населення до прийняття рішень, створення робочих місць для місцевих жителів, забезпечення справедливих умов праці, підтримка соціальних ініціатив та проектів. Соціальна відповідальність проявляється у підтримці місцевих ремісників, організації культурних обмінів, розвитку соціальної інфраструктури.

- економічна ефективність. Цей принцип забезпечує довгострокову життєздатність туристичних підприємств: стійкі джерела доходу для місцевих громад, справедливий розподіл економічних вигод, інвестиції у розвиток регіону, підтримка малого та середнього бізнесу, довгострокова рентабельність. Економічна ефективність досягається через розвиток місцевих ланцюжків постачання, створення унікального туристичного продукту та підвищення якості послуг.

Сталий туризм можливий лише при дотриманні всіх трьох принципів одночасно, зокрема: екологічний проєкт буде нестійким без економічної життєздатності, економічно успішний бізнес може зазнати невдачі, ігноруючи соціальні аспекти, соціальні ініціативи потребують екологічної відповідальності.

Успішна реалізація принципів тріади сталого розвитку сучасними туристичними підприємствами проявляється у низці ключових аспектів: оптимізація витрат шляхом впровадження енергоефективних рішень, зміцнення клієнтської лояльності через соці-

ально орієнтовані ініціативи, досягнення довгострокової бізнес-стабільності, а також розвиток позитивного бренд-іміджу та отримання конкурентних переваг. Ці фактори в сукупності сприяють створенню збалансованої моделі господарювання, яка поєднує економічну ефективність, екологічну відповідальність та соціальну спрямованість, забезпечуючи таким чином сталість розвитку як окремих підприємств, так і туристичної галузі в цілому. Тріада сталого розвитку стала основою для міжнародних стандартів у туризмі, таких як критерії Global Sustainable Tourism Council, і є ключовим орієнтиром для підприємств, які прагнуть поєднувати прибутковість з відповідальним ставленням до природи та суспільства.

Впровадження принципів сталого розвитку відкриває нові економічні можливості для туристичних підприємств, трансформуючи традиційні бізнес-моделі у бік довгострокової стійкості та конкурентоспроможності. Аналіз сучасної ринкової динаміки свідчить про значні економічні переваги сталого-підходу (sustainable-підхід) (табл. 1).

Впровадження сталого розвитку туризму має низку переваг, таких як збереження природних ресурсів за рахунок раціонального використання води, енергії та зменшення забруднення, підтримка місцевих громад через розвиток інфраструктури, створення робочих місць і збереження традиційних ремесел, а також економічну вигоду за рахунок довгострокового прибутку та збільшення конкурентоспроможності туристичних регіонів; проте існують і проблеми, зокрема високі початкові витрати на екологічні технології, необхідність зміни свідомості туристів і бізнесу, недостатня державна підтримка, а також складнощі у балансуванні між комерційними інтересами та екологічною відповідальністю, що ускладнює масштабне впровадження сталого туризму. Хоча сталий туризм пропонує численні переваги, його реалізація пов'язана з низкою викликів, які можуть уповільнити або ускладнити перехід підприємств до сталого розвитку туризму.

Висновки. Сталий туризм сьогодні є не просто трендом, а стратегічним напрямком розвитку галузі, що поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність та екологічну стійкість. Дослідження підтверджує, що ця концепція відкриває нові можливості для бізнесу, місцевих громад і довкілля. Економічні переваги включають оптимізацію витрат за рахунок енергоощадних техно-

Таблиця 1

Переваги та проблеми впровадження сталого розвитку туризму

Переваги	Проблеми
Операційна ефективність та зниження витрат – стали підприємства демонструють істотне скорочення операційних витрат за рахунок: – Раціонального водокористування (системи рециркуляції зменшують споживання на 50–60%); – Енергозбереження (до 40% зниження витрат через ВДЕ та енергоефективні технології); – Мінімізації відходів (переробка до 90% відходів з подальшим отриманням додаткового доходу); – Оптимізації логістики (локальні ланцюги поставок скорочують витрати на 15–25%)	Високі початкові інвестиції : – Капіталомісткість; – Обмежений доступ до фінансування Складність вимірювання ефективності: – Відсутність стандартизованих показників; – “Greenwashing” ризики
Доступ до нових ринкових ніш – Sustainable-підхід відкриває доступ до перспективних категорій туристів: – 73% клієнтів готові платити на 15–30% більше за екологічно чисті послуги; – Попит на сталий туризм зростає на 10–15% щорічно; – Престижні корпоративні клієнти віддають перевагу «зеленим» бізнес-рішенням	Обмежений попит і несвідомість клієнтів: – Неготовність туристів платити більше; – Конкуренція з традиційними бізнесами:
Фінансові стимули та підтримка – підприємства, що сертифіковані за міжнародними стандартами, отримують: – Пільгові кредитні лінії; – Податкові пільги; – Грантову підтримку від міжнародних фондів	Регуляторні та логістичні бар'єри: – Складність сертифікації; – Недосконала інфраструктура
Перспективи розвитку: – Цифрові еко-рішення; – Кліматично-нейтральні курорти	Глобальні та локальні кризи: – Війна в Україні; – Світові економічні тенденції

Джерело: створено автором

логій, зростання лояльності клієнтів (78% туристів віддають перевагу «зеленим» бізнесам). Крім того, сталий туризм стимулює розвиток регіонів: до 80% доходів залишаються в місцевій економіці через підтримку локальних виробників, створення робочих місць і розвиток інфраструктури.

Однак масштабне впровадження сталого туризму стикається з серйозними викликами. Серед них – високі початкові інвестиції в екологічні технології, недостатня обізнаність бізнесу та споживачів, а також брак державної підтримки. Особливо актуальною для України є проблема відновлення культурної спадщини, зруйнованої війною. Інтеграція сталого туризму в програми реконструкції може стати ключовим інструментом,

поєднуючи фінансову життєздатність із збереженням історичної пам'яті.

Таким чином, сталий туризм – це не лише інструмент екологічної відповідальності, а й потужний драйвер економічного відновлення, соціальної стабільності та міжнародної конкурентоспроможності. Для його успішної реалізації необхідний комплексний підхід: адаптація законодавства до європейських стандартів, фінансова підтримка бізнесу, розвиток громадської свідомості та активна участь міжнародних партнерів. В умовах повоєнного відбудови України сталий туризм може стати однією з основ стабільного розвитку, перетворивши природний і культурний потенціал на довгострокові економічні переваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Sustainable Tourism certification. URL: <https://preferredbynature.org/certification/sustainable-tourism/sustainable-tourism-certification> (дата звернення: 02.07.2025).
2. UNWTO General Assembly Documents. Volume 2017, Issue 4, September 2017. URL: <https://cutt.ly/XeRksW9P> (дата звернення: 02.07.2025).
3. Варяничко М. Ретроспективний аналіз розвитку сталого туризму. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-43> (дата звернення: 17.07.2025)
4. Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамара І. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 227–235.
5. Заваріка, Г., Зеленко, О. Сталий туризм як інструмент збереження культурної спадщини та відновлення постраждалих територій. *Економіка та суспільство* 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-78>. (дата звернення: 17.07.2025)
6. Новицька С. Р. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Географія*. 2013. № 2. С. 164–169.
7. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. Стаття «Наша робота над досягненням Цілей сталого розвитку в Україні». URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (дата звернення 15.06.2025)
8. Пам'ятки під обстрілами: як захистити культуру від війни? 20 хвилин. 9 травня 2022. URL: <https://zt.20minut.ua/kul-tura/pamyatki-pid-obstrilami-yak-zahistiti-kulturu-vid-viyni-11603231.html> (дата звернення: 15.06.2025).]
9. Сайт "Global Compact Network Ukraine", стаття «17 Цілей сталого розвитку». URL: <https://cutt.ly/seRkp582> (дата звернення 02.07.2025)
10. Соловій, І., Адамовський, О., Дубовіч, І. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79> (дата звернення: 17.07.2025)
11. Теличук Б. Як відбудувати Україну після війни. *Ukrainer*. 11.05.2022. URL: <https://ukrainer.net/vidbudova/> (дата звернення: 07.07.2025)
12. Якимчук А., Попадинець Н., Валюх А., Скрипко Т., Левков К. Сільський «зелений» туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в процесі децентралізації влади. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. №. 1. P. 232–259. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.12>

REFERENCES:

1. Sustainable Tourism certification. Available at: <https://preferredbynature.org/certification/sustainable-tour-ism/sustainable-tourism-certification>
2. UNWTO General Assembly Documents. Volume 2017, Issue 4, September 2017. Available at: <https://cutt.ly/XeRksW9P>
3. Varianychko M. (2024). Retrospektyvnyi analiz rozvytku staloho turyzmu. [Retrospective analysis of sustainable tourism development]. *Ekonomika ta suspilstvo. – Economy and society*, Vol. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-43> (in Ukrainian)
4. Gaponenko, G., Yevtushenko, O., Shamara, I. (2021). Priorytetni napryamy zabezpechennya staloho rozvytku turizmu Ukrayiny v umovakh pandemiyi [Priority directions for ensuring the sustainable development of tourism in Ukraine in the conditions of the pandemic]. *Biznes Inform*, No. 5, pp. 227–235. (in Ukrainian)
5. Zavarika, H., Zelenko, O. (2022). Stalyi turizm yak instrument zberezhenня kulturnoi spadshchyny ta vidnovlennia postrazhdalych terytorii. [Sustainable tourism as a tool for preserving cultural heritage and restoring affected areas]. *Ekonomika ta suspilstvo. – Economy and society*, Vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-78> (in Ukrainian).
6. Novytska S. R. (2013) Ekolohichniy turizm yak priorytetnyi napriamok staloho rozvytku turystychnoi sfery [Ecological tourism as a priority direction of sustainable development of the tourism sphere]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser.: Heohrafiia. – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Ser. : Geography*, No. 2. Pp. 164–169. (in Ukrainian).
7. Official website of the United Nations. Article "Our work on achieving the Sustainable Development Goals in Ukraine". Available at: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs> (in Ukrainian)

8. Pam"yatky pid obstrilamy: yak zakhystyty kulturu vid viyny? [Sights under fire: how to protect culture from war?] (2022). 20 khvylyn. 9th of May. Available at: <https://zt.20minut.ua/kul-tura/pamyatki-pid-obstrilami-yak-zahisti-ti-kulturu-vid-viyni-11603231.html> (in Ukrainian)
9. Website "Global Compact Network Ukraine". Article "17 Sustainable Development Goals". Available at: <https://cutt.ly/seRkp582> (in Ukrainian)
10. Solovii I. P., Adamovskyi O. M., Dubovich I. A. (2023) Stalyi turizm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Sustainable tourism: current state and development prospects in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, Vol. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79> (in Ukrainian)
11. Telychuk, B. (2022). Yak vidbuduvaty Ukrayinu pislya viyny [How to rebuild Ukraine after the war]. Ukrainer. 11th of May. Available at: <https://ukrainer.net/vidbudova/> (in Ukrainian)
12. Yakymchuk, A., Popadynets, N., Valyukh, A., Skrypko, T., Levkov, K. (2021). Silskyi "zelenyi" turizm yak katalizator rozvytku mistsevoi ekonomiky v protsesi detsentralizatsii vlady [Rural "green" tourism as a driver of local economy development in the process of decentralization of power]. *Agricultural and Resource Economics*, No. 7 (1). pp. 232–259. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.12> (in Ukrainian)